

PROSOPON

NR 2 / 2012

[s. 205-213]

Artur Juszczak

***Żydzi mesjanistyczni* jako nazwa hebrajsko - chrześcijańskiego ruchu religijnego**

***Messianic Jews* as the name of Hebraic-Christian religious movement**

Keywords: *Jew, messiah, Messianic Jews*

Żyd. Więzy krwi czy tożsamość z narodem?

Określenie *Żyd* występuje w językach zachodniosłowiańskich. Jest nazwą, która bywa używana na wiele sposobów. Pomijając kwestie występujących pod nią różnych pejoratywnych znaczeń nadanych przez licznych w czasie i przestrzeni wrogów narodu żydowskiego chciałbym sprecyzować pochodzenie i znaczenie oraz wykazać jej głębię. Najogólniejsze współczesne wyjaśnienie zakresu nazwy *Żyd* to: członek narodu izraelskiego, który żyje w rozproszeniu (diasporze) lub na terenie dzisiejszego państwa Izrael. Do Żydów należy zaliczyć również osoby, które pomimo więzów krwi czyli pochodzenia żydowskiego nie deklarują tej przynależności z powodu świadomego utajnienia swojej tożsamości lub nieświadomości wynikającej z braku wiedzy o rodzinnych przodkach (przyp. aut.).

Zachodniosłowiański Żyd w języku niemieckim nazywany jest *Jude*, w angielskim *Jew*, francuskim *Juif*, a w hebrajskim *Jehuda*. Jak podaje *Encyklopedia Biblijna*, *Juda* to imię pochodzące od hebrajskiego *Jehud-el* (w skrócie *Jehuda*, *Juda*). Jako, że w języku hebrajskim imiona posiadają treści znaczeniowe, imię to posiada głębo-

kie religijne znaczenie określające postawę wobec Jedyneho Boga. Imię *Juda* można w języku polskim przetłumaczyć jako *chwala Panu*¹.

Juda był czwartym synem Jakuba i Lei. Opisywany jest na stronach Biblii w Księdze Rodzaju: 29, 35; 37, 26; 43, 3.8; 44, 14.16.18; 46, 28. Ze względu na to, że Juda był jednym z dwunastu synów biblijnego patriarchy Jakuba, imię to jest też nazwą własną jednego z dwunastu plemion Izraela².

Występujący w powyższych miejscach w Biblii Juda, którego imię stanowi źródłosłów dla dzisiejszego terminu Żyd (niem. Jude) posiada fizyczne pochodzenie w linii prostej od Abrahama, Izaaka i Jakuba, a co za tym idzie, udział w przymierzu z Jedynym Bogiem. Zdaniem jednego z czołowych myślicieli judaizmu mesjanistycznego Michaela Schiffmana przymierze to potwierdzają następujące przekazy biblijne:

- *Przymierze moje, które zawieram pomiędzy Mną a tobą oraz twoim potomstwem, będzie trwało przez pokolenia jako przymierze wieczne, abym był Bogiem twoim, a potem twego potomstwa (Rdz 17, 7);*

- *A Bóg mu na to: Ależ nie! Żona twoja, Sara, urodzi ci syna, któremu dasz imię Izaak. Z nim też zawrę przymierze, przymierze wieczne z jego potomstwem, które po nim przyjdzie (Rdz 17, 19);*

- *A oto Pan stał nad nim i mówił: Ja jestem Pan, Bóg twego ojca, Abrahama, i Bóg Izaaka. Ziemię, na której leżysz, oddaję tobie i twemu potomstwu. A potomstwo twe będzie tak liczne jak proch ziemi, ty zaś rozprzestrzenisz się na zachód i na wschód, na północ i na południe; wszystkie plemiona ziemi otrzymają błogosławieństwo przez ciebie i przez twych potomków. Ja jestem z tobą i będę cię strzegł, gdziekolwiek się udasz; a potem sprowadzę cię do tego kraju. Bo nie opuszczę cię, dopóki nie spełnię tego, co ci obiecuję (Rdz 28, 13-15).*

Żydowskie pochodzenie nie wynika więc z samej wiary czy też obserwacji, ale z genealogii i dziedzictwa, jest ono bowiem kwestią urodzenia. Jednakże

¹ Zob. R. Frydland, *Co rabini wiedzą o Mesjaszu? Studium oparte na genealogii i prorocत्वach biblijnych*, Kraków 1997, s. 58. Autor był jednym z prekursorów współczesnej myśli mesjanistycznej. Żył w latach 1919-1985. Pochodził z Polski, gdzie wychowywał się w ortodoksyjnej żydowskiej rodzinie. Był jednym z nielicznych Żydów ocalonych z wojennej pożogi. Po wojnie studiował na Uniwersytecie Londyńskim i Nowojorskim. Uzyskał stopień naukowy na katedrze filologii semickich, oraz doktoraty w dziedzinie badań na Talmudem i kulturą hebrajską.

² Zob. P. J. Achtemeier, *Encyklopedia biblijna*, Warszawa 1997, hasło: Juda. Paul J. Achtemeier jest emerytowanym profesorem hermeneutyki biblijnej w Union Theological Seminary w Richmond w stanie Wirginia. Jest on powszechnie szanowanym autorytetem w Biblii jednym z autorów, m.in. *Encyklopedii Biblijnej* wyd. Vocatio.

współczesna definicja Żyda jest bardziej skomplikowana. Tradycyjna żydowska *halacha* (prawo żydowskie z komentarzami) utrzymuje, że Żydem jest dziecko Żydówki. Niektórzy rabini warunkują to jeszcze wyznawaniem judaizmu jako elementu wiary, który stanowi o udziale w Przymierzu z Bogiem. Ale urodzenie nie zawsze jest decydujące i czasami respektowanie tradycji, praktyk religijnych i wiara w Jedyne Boga mogą decydować o przyjęciu żydowskiej tożsamości. Na przykład prozelici pozyskani dla judaizmu zaliczani są do Żydów, chociaż nie są fizycznymi potomkami wyżej wspomnianych patriarchów. Natomiast Żydzi mesjanistyczni, którzy nie uznają autorytetu tradycji rabinicznej, nie są uznawani za Żydów przez przywódców ortodoksyjnego judaizmu wysuwających pod ich adresem poważne zarzuty apostazji. Głównie zarzucają im odwrócenie od Boga (*sic!*), a co za tym idzie utratę obietnic Bożych, jakie otrzymali patriarchowie. Natomiast Żydzi mesjanistyczni twierdzą z kolei, że nie tylko nie odwracają się, ale wręcz przeciwnie: powracają do obietnic Boga, przyjmując Mesjasza Izraela jako Pana i Zbawiciela. W definicji wierzących w Jezusa Żydów, właściwą miarą żydowskości jest miara biblijna, według której Żydem jest każdy, kto urodził się z żydowskich rodziców³. Jednocześnie uznają za konieczne przywiązanie do tradycji i obserwacji żydowskiej, ale na poziomie charakteryzującym się dowolnością wyboru w zakresie praktyk czyli tak zwanej religijności selektywnej. Powołując się na zdanie kolejnego mesjanistycznego myśliciela, którym jest Daniel Juster, można stwierdzić, że pochodzenie żydowskie zobowiązuje do prowadzenia żydowskiego stylu życia. Może się to przejawiać w różnych aspektach działalności, takich jak obchodzenie żydowskich świąt, regularny udział w nabożeństwach czy zaangażowanie we wspieranie społeczności żydowskich. Autor dzieła „Powrót do korzeni...” przypomina o fakcie powołania Żydów do życia w charakterze wybrańców i orędowników Boga. Podnosząc temat tych niezwykle istotnych wskazań dla żydowskiej egzystencji w świecie, wskazuje jednocześnie na cel istnienia tego narodu, jakim jest dzieło głoszenia prawdy zawartej w Pismach⁴.

³ M. Schiffman, *Resztki Izraela powraca. Odrodzenie judaizmu mesjanistycznego*, Kraków 1998, s. 41-43. Dr Michael Schiffman jest wykładowcą mesjańskiego judaizmu, historii Żydów i Tory w UMJC Yeshiwa i MJTI oraz Netzer David Yeshiwa.

⁴ D. Juster, *Powrót do korzeni. Podstawy do teologii biblijnej judaizmu mesjanistycznego*, Kraków 1999, s. 131. Daniel Juster to jeden z autorów współczesnego ruchu mesjanistycznego, w którym sprawuje służbę od 1972 roku. Jest współzałożycielem *Messianic Jewish Biblical Institute* (MJBI) i profesorem wykładającym na wielu wyższych uczelniach. Autor wielu książek, m.in. *Growing to Maturity*,

Mając na uwadze przedstawione powyżej aspekty weryfikacji należy przyjąć, że samo uznanie człowieka za Żyda lub nie-Żyda jest stosunkowo łatwe dla osób postronnych, ale sami Żydzi mają bardzo różne zdania na ten temat i nie są zdolni do jednomyślności w tym względzie. Matka, ojciec, a może oboje rodziców, zachowywanie żydowskiej obserwacji czy też religijny pluralizm to zespół czynników, które w zależności od siły rozłożonych na nie akcentów i postawy weryfikatorów prowadzą do uznania lub zanegowania przynależności do narodu żydowskiego.

Mesjasz wczoraj i dziś. Ewolucja pojęcia

Podobnie skomplikowany jest w kręgach żydowskich stosunek do osoby i dzieła mesjasza. Kontrowersje związane z Jezusem – Mesjaszem są przecież jednym z głównych tematów jakie przewijają się na kartach Nowego Testamentu. Pojęcie *mesjasza* jest niezwykle ważnym elementem w żydowskiej religijności i wyznawcy judaizmu są co do tego zgodni. Problemy pojawiają się wraz z postawieniem pytania: kto nim jest lub będzie, czego dokonał lub dokona? Należy zaznaczyć, że te kontrowersje są tak istotne, iż drugi człon nazwy ruchu *Żydów mesjanistycznych* obarczony jest ze strony ortodoksyjnego judaizmu zarzutami o zawłaszczenie i niewłaściwe użycie...

Zdaniem Justera określenie „mesjanistyczny” lub „mesjański” (ang. *messianic*) nawiązuje do tytułu Mesjasza, który w języku greckim nazwany został Chrystusem. Oznacza Żyda, który wierzy, że Jezus jest oczekiwanym mesjaszem⁵. Określenie *mesjasz* jest luźną transliteracją hebrajskiego terminu *mashiah* pochodzącego od czasownika *m-sh-h*, oznaczającego w języku polskim *pomazywać, namaszczać*.

W greckim przekładzie pism hebrajskich, Septuagincie (LXX), przetłumaczono hebrajskie *mashiah* na greckie *christos* i w tej postaci pojawia się ten termin również w późniejszych wersjach łacińskich. W chrześcijańskiej tradycji *christos* jest tytułem Jezusa, a nawet stosuje się to określenie, jako imię własne mesjasza (Chrystus).

Jednakże należy zauważyć, że pierwotnie tytuł *mesjasz* miał całkiem odmienne znaczenie i odnosił się do ludzi wybieranych na stanowiska, a konkretnie do wybrańców namaszczonych na urząd królewski. To namaszczenie było najważniej-

Jewish Roots, The Dynamics of Spiritual Deception, Jewishness and Jesus, The Biblical World View: An Apologetic, Relational Leadership, The Irrevocable Calling, One People, Many Tribes.

⁵ Zob. D. Juster, *op. cit.*, s. 3.

szym elementem przekazywania władzy królewskiej, a co więcej miało aspekt religijny i związane było z otrzymaniem daru Ducha Bożego. Należy powołać się na świadectwo biblijne Starego Testamentu: 1 Sm 10, 1; 2 Sm 2, 4; 5, 3; 1 Krl 1, 34.39⁶.

Wielokrotne obrzędy namaszczenia będące jednym z cyklicznych motywów w historii Izraela wykazują, że beneficjenci tego obrządku byli nazywani *mesjaszami* czy też *pomazańcami*. Ale nie tylko królowie. Jeszcze jedno znaczenie i grupę beneficjentów daru Ducha Bożego, jakim jest namaszczenie, wskazuje Roland de Vaux w swojej pracy na temat instytucji Starego Testamentu. Namasczenie królewskie ma zastosowanie nie tylko do usankcjonowanych władców, ale również do arcykapłanów (Wj 29, 4-9; Kpł 4, 3.5.16; 6, 13 i 15; 8, 12; 16, 32), a w wielu przypadkach do grupy kapłanów (Wj 28, 41; 30, 30; 40, 12-15; Kpł 7, 35-36; 10, 7; Lb 3, 3)⁷.

W późniejszej tradycji zarówno żydowskiej, jak i chrześcijańskiej dochodzi do ewolucji tego terminu i zaczyna się go używać w nieco odmiennym ale precyzyjnym znaczeniu. Związane jest to nierozdzielnie z historycznymi przemianami narodu izraelskiego, wśród których najbardziej znacząca była utrata wolności i niezależności.

Ta nowa wizja mesjasza podnosi rangę znaczeniową terminu i zaczyna on być rozumiany jako wyznaczony przez samego Boga (już nie przez ludzi) Wybawca, którego przyjścia naród izraelski oczekuje w postawie nadziei. Dla pełniejszego przedstawienia tej starotestamentalnej nadziei mesjańskiej należy przytoczyć najważniejsze biblijne teksty:

1. Tekst akcentujący pochodzenie mesjasza z domu Dawida - prorocstwo Natana wobec Dawida zapisane w 2 Sm 7, 1-17, z zaznaczeniem obietnicy wiecznego panowania dawidowej dynastii:

Przede Mną dom twój i twoje królestwo będzie trwać na wieki. Twój tron będzie utwierdzony na wieki (2 Sm 7, 16).

2. Teksty akcentujące wyjątkowość namaszczonego władcy i wskazujące na synostwo Boże:

⁶ R. J. Coggins, J. L. Houlden, *Słownik hermeneutyki biblijnej*, Warszawa 2005, s. 562.

⁷ Zob. R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, Poznań 2004, s. 117. Roland de Vaux - francuski dominikanin, biblista, wieloletni dyrektor École Biblique w Jerozolimie.

Ogłoszę postanowienie Pana. Powiedział do mnie: Tyś Synem moim, Ja Ciebie dziś zrodziłem (Ps 2, 7);

Przy Tobie panowanie w dniu Twej potęgi. W blaskach świętości, z łona jutrzenki jak rosę Cię zrodziłem (Ps 110, 3).

3. Tekst późniejszy, z okresu powygnaniowego, akcentujący aspekty eschatologiczne:

A ty, Betlejem Efrata, najmniejsze jesteś wśród plemion judzkich! Z ciebie wyjdzie dla mnie Ten, który będzie władał w Izraelu, a pochodzenie Jego od początku, od dni wieczności. Przeto [Pan] porzuci ich aż do czasu, kiedy porodzi mająca porodzić. Wtedy reszta braci Jego powróci do synów Izraela. Powstanie On i paść będzie mocą Pańską, w majestacie imienia Pana, Boga swego. Osiedzą wtedy, bo odtąd rozciągnie swą potęgę aż po krańce ziemi (Mi 5, 1-3)⁸.

Mając na uwadze powyższe teksty można określić oczekiwanego mesjasza jako potomka Dawida, zrodzonego z Jedyne go Boga, mającego panować nad całą ziemią. Stanowi to oczywistą analogię do genealogicznych, ontologicznych i eschatologicznych aspektów mesjaństwa Jezusa Chrystusa. Znamienne dla dalszego ciągu rozważań jest świadectwo Nowego Testamentu, które wykazuje, że sam Jezus potwierdzał, że jest mesjaszem. Biorąc pod uwagę wydzwięk wersetu: *On ich zapytał: A wy, za kogo Mnie uważacie? Odpowiedział Mu Piotr: Ty jesteś Mesjasz. Wtedy surowo im przykazał, żeby nikomu o Nim nie mówili. I zaczął ich pouczać, że Syn Człowieczy wiele musi wycierpieć, że będzie odrzucony przez starszych, arcykapłanów i uczonych w Piśmie; że zostanie zabity, ale po trzech dniach zmartwychwstanie (Mk 8, 29-31)*, możemy zauważyć, że sam Jezus wskazywał na swoje mesjańskie dzieło. Ale mesjasz w rozumieniu Piotra z wyżej podanego wersetu to nie ten sam mesjasz, o jakim będzie się mówić przez następne dwa tysiące lat. Tytuł, o którym mówi apostoł Piotr, to jedno z wielu żydowskich wyobrażeń mesjasza - wyzwoliciela, jakie funkcjonowały w tamtych czasach i funkcjonują po dziś dzień. Oczywiście wyzwolenie to związane było z nieuniknionym konfliktem zbrojnym, jakiego przykłady były już wcześniej odnotowywane na kartach historii narodu. Jednym z nich było powstanie Bar Kochby w trakcie, którego ogłoszono go mesjaszem, co doprowadziło do pogromu Żydów wierzących w Jezusa i stało się przyczyną trwającego po dziś dzień konfliktu judaizmu rabinicznego i mesjanistycznego.

⁸ Zob. Ibidem, s. 563-564.

Jezus z Nazaretu jako żydowski mesjasz miał do spełnienia odmienne, dużo większe i trwalsze dzieło, którego nikt się nie spodziewał w takiej formie w jakiej zostało dokonane. Mając na uwadze nieświadomość i nieprzygotowanie swoich uczniów, zabronił On im o swoim mesjaństwie rozpowiadać. Dyskrecja ta miała na celu uniknięcie reakcji rzymskich władz na działalność nowego ruchu, który mógłby być postrzeżony jako narodowowyzwoleńczy.

Od czasu opisanych w Ewangeliach wydarzeń tytuł mesjasza nabiera jeszcze jednego, nowego znaczenia. Oznacza on ustanowiciela królestwa zmieniającego dotychczasowe wizje świata. Ziemskie dzieło Jezusa, to dzieło przemiany ludzkich serc, skłaniające ludzi, aby już tu i teraz wprowadzali w życie wartości przyszłego królestwa⁹.

Jednym z myślicieli mesjanistycznych, który podejmował temat mesjasza był Rachmiel Frydland, a myśl którą zaprezentował nie powinna zostać pominięta w tych rozważaniach. Frydland jako jeden z pionierów współczesnego ruchu mesjanistycznego dokonał zestawienia dzisiejszych, a dokładnie współczesnych mu (XXw.) poglądów na osobę i dzieło mesjasza prezentowanych w teologii Żydów ortodoksyjnych i Żydów mesjanistycznych. Mając na uwadze jego poglądy możemy przyjąć, że większość Żydów ortodoksyjnych postrzega mesjasza jako oczekiwanego od wieków Króla, który ma przynieść światu pokój i ład, zapewnić egzystencję na niespotykanym poziomie wyzbytym przemocą i rozlewem krwi. Zasadniczym błędem myśli ortodoksyjnej, na który wskazuje Frydland jako autor dzieła *Co rabinowie wiedzą o Mesjaszu?*, jest ignorowanie odkupieńczej i służebnej roli Jezusa poprzez usunięcie koncepcji mesjasza przynoszącego pokój tym, którzy Go przyjmują. Jako powód tej ignorancji uznaje reakcję obronną rabinów na szerzący się antysemityzm po zburzeniu Drugiej Świątyni w 70 roku po Chrystusie. Była to metoda nauczania integrująca diasporę poprzez budowanie przekonania, że Jezus jest mesjaszem chrześcijan, a nie Żydów. W procesie tego nauczania wyeliminowano pojęcie mesjasza jako sługi, pozbawiając naród żydowski nadziei tak istotnej w historycznym przebiegu jego rozbicia, odcięcia od duchowych korzeni i postępującej sekularyzacji¹⁰.

Tą nadzieją żyli i żyją natomiast Żydzi mesjanistyczni, w których ujęciu Mesjasz – Jezus odkupił grzechy ludu, a następnie powróci, jako Wywyższony,

⁹ C. S. Keener, *Komentarz historyczno – kulturowy do Nowego Testamentu*, Warszawa 1997, s. 99.

¹⁰ Zob. R. Frydland, *Co rabinowie...*, op. cit., s. 5.

w celu założenia Królestwa. Pogląd ten zgodny jest z nauczaniem zawartym w Starym Przymierzu, a zarazem pokrywa się z ewangeliczną zawartością Nowego Przymierza. Ta zgodna z dyspensacjonalistyczną chrześcijańską myślą doktryna zakłada dwukrotną obecność mesjasza. Po raz pierwszy w roli zbawiciela i orędownika odkupienia, po raz drugi w roli sądzącego Wywyższonego Króla i założyciela wiecznego Królestwa Bożego¹¹.

Ta argumentacja wyjaśnia w pełni sens określeń: „mesjanistyczny”, „mesjaniczny” lub „mesjański”, używanych w nazewnictwie wierzących w Jezusa – Mesjasza Żydów.

Żydzi mesjanistyczni. Narodziny nazwy

Analiza obydwu członów nazwy „Żyd mesjanistyczny” pozwoliła na odkrycie głębi przekazu i rozeznanie poglądów judaizmu mesjanistycznego na kwestie przynależności do narodu i osoby mesjasza. W celu wyczerpania tematu należy poruszyć jeszcze jeden aspekt tej nazwy, jakim jest moment jej powstania i wprowadzenia w użycie.

Termin „Żydzi mesjanistyczni” wywodzi się z oddolnych „hebrajsko-chrześcijańskich” ruchów, które zostały zapoczątkowane w 1866 roku, kiedy to powstało w Wielkiej Brytanii Stowarzyszenie Hebrajsko-Chrześcijańskie. Analogiczne stowarzyszenie powstało w roku 1915 w Stanach Zjednoczonych Ameryki pod nazwą: Amerykańskie Stowarzyszenie Hebrajsko-Chrześcijańskie (*The American Hebrew Christian Alliance*). Rozwój tego ruchu doprowadził do rozszerzenia zasięgu działalności i powołania w 1925 roku Międzynarodowego Stowarzyszenia Hebrajsko-Chrześcijańskiego.

Pierwszym pionierskim zastosowaniem terminu „Żydzi mesjanistyczni” było użycie go w nazwie hebrajsko-chrześcijańskiego ruchu w Besarabii przez założyciela, Józefa Rabinowicza. Nazwa organizacji powołanej w roku 1882 brzmiała następująco: Społeczność Żydów Mesjanistycznych, Synów Nowego Przymierza (hebr. *Jehudim Meszichim Bnej Brit ha Hadasza*)¹². Jednak od pierwszego publicznego użycia do czasów upowszechnienia się nazwy musiało upłynąć prawie 100 lat. Szersze zastosowanie omawianego terminu miało miejsce dopiero po wydarzeniach Wojny Sześciodniowej czyli po roku 1967. Jerozolima została przywrócona

¹¹ Ibidem, s. 8-9.

¹² Zob. M. Schiffman, *Resztki Izraela...*, op. cit., s. 47-48.

Żydom, a wiara w Jezusa jako mesjasza weszła w fazę intensywnego wzrostu. Odzyskanie miasta spowodowało przebudzenie religijne pośród Żydów, które jednocześnie przełożyło się na intensyfikację poczucia tożsamości narodowej i odrębności względem chrześcijan z pogan. W rezultacie zaprzestano używania określenia „hebrajsko-chrześcijański” i społeczności chrześcijańskich Żydów po roku 1970 zaczęły akcentować tak w nazwie, jak w szerszej terminologii hebrajski odpowiednik Chrystusa. Jedne z największych organizacji mesjanistycznych posiadają nazwy: Union of Messianic Jewish Congregations (UJMC) – (*Związek Żydowskich Kongregacji Mesjanistycznych*), Fellowship of Messianic Congregations (FMC) – (*Wspólnota Kongregacji Mesjanistycznych*) oraz International Alliance of Messianic Congregations and Synagogues (IAMC) – (*Międzynarodowe Stowarzyszenie Mesjanistycznych Kongregacji i Synagog*)¹³.

Summary

The article explains the meaning of the term "Messianic Jews" through a literal analysis of each word component. The term "Jew" is analyzed first. The root of the word originates from Judah, biblical character, son of Jacob and party to God's covenant. The analysis talks about what Jewish identity is and presents some of significant views on the issue. The article follows then to focus on the term "messiah", originally a royal title which later went on to mean "chosen" and became closely associated with Jesus Christ. The analysis of those two word components serves as a basis for explaining the movement as that of Jews who accept Jesus Christ as a messiah – a movement which has successfully developed since its inception in the 1890s.

¹³ Ibidem, s. 54-55.